

[Změna, kauzalita a čas]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[\[Příležitostné poznámky, 1958\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[\[Příležitostné poznámky, 1958\]](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 13. 9. 1958
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 13. 9. 1958

Jaký smysl má otázka po povaze změny? Proč se tímto problémem chceme zabývat? Odpověď je stručná: jestliže je všechno podroběno neustálé změně, je naše otázka všeobecně významná. Jistě nestačí skutečnost nějak pojmenovat; chceme vědět, co to je, chceme proniknout k jádru, k podstatě.

Jsou však ještě konkrétnější důvody. Chceme se ptát také po podstatě kauzality. Otázka kauzality je nerozlučně spojena s otázkou změny. Jestliže se totiž podstata kauzality hledá ve směru definice „*causa aequat effectum*“, pak to v skrytosti zahrnuje předpoklad neměnnosti. Neboť je-li příčina jen proto příčinou, že se rovná následku, pak se tím vysvětluje neměnnost, nikoliv však případná změna. Neboť změna znamená porušení rovnosti příčiny a následku, změna znamená, že „následek“ je jiný, je cosi jiného než „příčina“. Připustíme-li tedy z tohoto stanoviska skutečnost změny, pak jako by se jí kauzalita netýkala: kauzalita pak vládne jen tam uprostřed změn, kde se něco nemění, kde tedy můžeme najít rovnost, či dokonce totožnost mezi něčím v příčině a něčím v následku. Jen identita tohoto „čehosi“, co je společné příčině i následku, zakládá příčinný, kauzální souvis.

A přece je zřejmé, že toto pojetí naprosto neobstojí. Vše se kolem nás mění; jestliže někde najdeme něco podobného „neměnnosti“, víme, že to je jenom dočasně zpomalená změna nebo dočasně trvající rekurence. A právě v tomto případě nemluvíme o kauzalitě, protože se nám to zdá triviální. Kauzální vztah naopak hledáme tam, kde se skutečně něco mění a kde není zcela průhledná souvislost předcházejícího stavu s následujícím. V čem tedy spočívá kauzální souvislost? Na tuto otázku nelze odpovědět dříve, než odpovíme na otázku po podstatě změny. Protože však jde o odlišení kauzálního vztahu od pouhé časové následnosti, je stejně nezbytno se zabývat otázkou času v souvislosti se změnou. Odtud tedy naše téma „čas a změna“.

580913